

Розвиток освіти й науки на українських землях у першій половині XIX ст.

Пригадайте:

1. Що було характерним для національно-культурної політики Російської та Австрійської імперій щодо українців?
2. Як розвивалась освіта і наука в Україні у XVIII ст.?

1. Особливості розвитку української культури

Основним змістом процесів, що відбувалися в культурі цього періоду, було становлення модерної української культури. Цей процес співвідносився з українським національним відродженням. Відсутність власної державності, національне гноблення, імперські кордони, що ігнорували етнічну українську територію, мали негативний вплив на розвиток культури.

Культурні взаємини між Україною та Російською імперією у XIX ст. набули іншого характеру, ніж у попередні часи. Вища за рівнем розвитку українська

культура XVI–XVIII ст. позитивно впливала на Російську державу та сприяла її європеїзації. Внаслідок цього вищі за культурно-освітнім рівнем українські діячі усвідомлювали себе представниками іншої національності, і в Російській державі такими їх уважали. У XIX ст., з утратою своєї державності, Україна позбулася і своєї культурної переваги над Росією. Внаслідок того, що імперія цілеспрямовано перетворювала Наддніпрянщину на пересічну провінцію, чимало талановитих українців відчували неможливість проявити свої здібності на Батьківщині та вимушені були шукати кращих можливостей в імперських столицях. Багатьох українських культурних діячів імперські ідеологи абсолютно безпідставно зарахували до представників російської культури. Проте більшість із них, навіть далеко від рідної землі залишалася представниками свого народу, продовжувала своїми працею і творчістю служити Україні. Тому їхні досягнення, хоч і здійснені за межами Батьківщини, належать до української культури.

Перебування під імперською владою спричинило зміни у змісті української культури. Більшість здобутків архітектури, скульптури, образотворчого мистецтва втратили національні риси і відтепер так чи інакше допомагали звеличувати імперську владу.

Позитивний вплив України на культурний розвиток Росії представники російської великодержавної ідеології намагалися ігнорувати. Уособленням цих поглядів стало твердження російського громадського діяча, Віссаріона Белінського, що «злившись навіки з єдинокровоною їй Росією, Малоросія відчинила до себе двері цивілізації, освіті, мистецтву, науці...» Такі думки, незважаючи на їхню безпідставність, імперія послідовно обстоювала, пояснюючи характер своєї національно-культурної політики на українських землях.

У дуже важких умовах розвивалася культура на західноукраїнських землях, підпорядкованих Габсбургам, де українці потерпали від онімечування, яке поєднувалося з полонізацією у Галичині, мадяризацією в Закарпатті та румунізацією на Буковині.

Австрійська імперія розглядала західноукраїнські землі як відсталі провінції та цілеспрямовано зберігала їхнє другорядне становище стосовно центру. Внаслідок цього західноукраїнські культурні діячі, як і їхні брати-наддніпрянці, вимушені були шукати можливостей прояву своїх здібностей за межами рідного краю.

2. Розвиток освіти у Наддніпрянській Україні

Перехід українських земель під владу Російської імперії значно погіршив освітній рівень українців. За часів Гетьманщини одна школа припадала в середньому на 700–800 жителів. Утримувалися вони коштом місцевого населення. Під імперською владою школи масово закривалися, бо селяни-кріпаки зовсім зубожіли, а уряд ними не опікувався.

З 1803 р. в Наддніпрянщині стали поширювати нову загальноімперську систему освіти. Встановлювалися такі типи загальноосвітніх навчальних закладів: початкові парафіяльні училища, повітові училища та гімназії.

Офіційно закріплювався становий характер права здобуття освіти. Парафіяльні училища призначалися для дітей «нижчих станів» і навчали у них лише закону Божому, арифметиці та грамоті. Повітові училища призначалися для дітей «купців, ремісників та інших міських обивателів». У гімназіях навчалися діти дворян, чиновників, багатих купців. За змістом нова система освіти була спрямована на виховання «вірнопідданих» у проімперському стилі. У 1850 р. в усіх початкових школах Наддніпрянщини навчалось лише 67 тис. учнів. Переважна більшість населення залишалася неписьменною.

Розвиток шкільної освіти у Наддніпрянській Україні за урядовими даними за 1856 р.

Губернії	Шкіл усіх типів (вищих, середніх, нижчих)	Кількість слухачів та учнів	Учнів на 100 душ населення
Волинська	76	3558	0,23
Подільська	143	4432	0,25
Київська	142	9114	0,50
Херсонська	168	8704	0,80
Катеринославська	161	9652	0,92
Таврійська	169	8867	1,34
Харківська	128	7227	0,45
Полтавська	160	7866	0,44
Чернігівська	173	8867	0,34

Поміркуйте: Проаналізуйте наведені цифри. Зробіть висновки, як вплинуло імперське панування на становище у сфері освіти. (На території семи полків Гетьманщини у 1740-1747 рр. було 866 шкіл.)

Середню освіту давали гімназії, навчання в яких було платним. Після закінчення чотирьох класів гімназії випускники діставали право на вступ до університету або на державну службу. Спеціальним імперським розпорядженням було заборонено приймати до гімназій та вищих навчальних закладів вихідців із кріпосних селян. Протягом першої половини ХІХ ст. у Наддніпрянщині було відкрито 19 гімназій із 4 тис. учнів.

Особливий характер мала система освіти на Правобережжі. Остерігаючись невдоволення шляхти, імперський уряд не втручався в діяльність тамтешніх польських шкіл. Освітою українських селян поляки взагалі не цікавилися. Навчання у школах здійснювалося у пропольському патріотичному дусі. Ситуація в краї змінилася після придушення польського повстання 1831 р.

Русифікація системи освіти стала складовою приведення Правобережжя у відповідність до інших губерній імперії.

На початку XIX ст. в Наддніпрянській Україні з'явилися перші професійні школи – ремісничі училища, фельдшерські школи, училища торговельного мореплавства, садівництва, виноробства, бджільництва тощо. Поява їх була викликана потребами економічного розвитку, але в цілому їх не вистачало.

Єдиним вищим позастановим навчальним закладом на українських землях на початку XIX ст. залишалася Києво-Могилянська академія. Імперський уряд у 1817 р. спеціальним рішенням ліквідував її та створив замість неї Духовну академію, де здобували виключно богословську освіту діти духовництва.

Представники української еліти впродовж тривалого часу вели боротьбу за відкриття в Наддніпрянщині університету. У 1805 р., як уже зазначалося, у Харкові було відкрито університет, що складався зі словесного (історико-філологічного), юридичного, математичного і медичного факультетів. Протягом 1805–1851 рр. у ньому здобули вищу освіту 2800 осіб.

У 1834 р. було відкрито Київський університет, який мав філософський та юридичний факультети. Контингент студентів університету поступово змінювався: спершу переважала польська шляхта, потім – українське і російське дворянство, а з 60-х рр. – українська молодь із різних соціальних верств.

Проміжну ланку між середніми та вищими навчальними закладами становили ліцеї, які у своєму дев'ятирічному курсі поєднували гімназичну та університетську програми: Волинський ліцей у Кременці (1805 р.), Рішельєвський ліцей в Одесі (1818 р.), гімназія вищих наук у Ніжині (1820 р.). Створювані з дозволу російського уряду в Наддніпрянщині середні та вищі навчальні заклади готували за його задумом кадри для поповнення імперської адміністрації різного рівня. Можливість здобути освіту залежала від заможності людини, а тому вона була доступною вихідцям із привілейованих станів. Українську мову використовувати у навчальних закладах було заборонено.

- **Парафіяльні школи** призначалися для людей «найнижчих станів»,
- **повітові училища** – для дітей дворян, купців, урядових службовців, ремісників та інших заможних жителів міст,
- **гімназії, ліцеї та університети** – головним чином для дітей дворян.

3. Освіта на західноукраїнських землях

Зміни в системі освіти відбулися в період реформ Марії-Терезії. У 1774 р. було прийнято закон про обов'язкову початкову освіту для дітей 5–12 років. По деякім часі з'явився закон про введення нової шкільної системи. За ним загальноосвітні навчальні заклади поділялися на:

- елементарні: у селах – парафіяльні однорічні, у селищах і містечках – тривіальні, або трикласні. Навчання у цих школах мало вестися рідною «материнською» мовою;
- чотирикласні головні та нормальні школи створювалися у великих містах;
- гімназії з двома роками навчання. Закінчення гімназії надавало можливість вступу до вищих навчальних закладів – академій та університетів.

У всіх навчальних закладах, окрім елементарних і тривіальних, навчання провадилося німецькою мовою. Держава не фінансувала шкіл, і утримуватися вони повинні були коштом населення. Активізація польського руху спричинила спроби полонізувати систему освіти. Коли австрійський уряд погодився, що мовою навчання повинна бути та, якою володіє більшість учнів, поляки намагалися будь-якими засобами саботувати це рішення. Доходило до того, що вчителі-поляки відпускали учнів-русинів зі школи в ті дні, коли прибували комісії, або ті переконалися, що польських дітей більшість. Уведений в оману, австрійський уряд 1805 р. видав указ, за яким усі початкові народні школи Галичини та Буковини передавалися під контроль римо-католицької церкви. Це рішення спричинило загострення «боротьби за школу» між поляками та українцями, яка тривала протягом першої половини ХІХ ст.

На Буковині румунська верхівка не бажала сприяти здобуттю освіти українським селянством. Українська мова до шкіл не допускалася, відбувалася румунізація системи освіти. Підпорядкування системи шкільництва римо-католицькій церкві спричинило те, що навчання стало вестися, поряд із румунською, німецькою та польською мовами.

Боротьба греко-католицького духовенства за освіту закарпатських русинів завдячувало існування в краї найліпшої серед усіх українських земель системи народної початкової освіти. Наприкінці ХVІІІ – на початку ХІХ ст. в Закарпатті існувало близько 300 початкових шкіл з народною мовою навчання, утримуваних церковними громадами. В усіх інших навчальних закладах Закарпаття обов'язковим було вивчення угорської мови. Незважаючи на опір і постійні протести греко-католицького духовенства, угорський уряд послідовно провадив мадяризацію Закарпаття. Кроком до остаточної ліквідації русинських початкових шкіл став закон 1844 р., за яким в усіх видах шкіл затверджувалася угорська мова.

Обов'язкове навчання (яке, до речі, так і не було запроваджене) скасували 1812 р. Злиденне селянство було просто не в змозі утримувати школи. Головна заслуга в тому, що русинські початкові школи взагалі не зникли, належала греко-католицькій церкві. У 1847 р. в Галичині налічувалося 741 русинська і 459 русино-польських шкіл.

У роки «весни народів» у Східній Галичині та Закарпатті виникали недільні школи для дорослих, де навчання провадилося українською мовою.

Повну середню освіту давали гімназії. У 40–50-х рр. у Східній Галичині існувало вісім гімназій, у Північній Буковині – одна, в Закарпатті – дев'ять.

Зкладами вищої освіти на західноукраїнських землях були заснований 1661 р. Львівський університет, реальна (торговельна) академія (1817 р.), технічна академія (1844 р.). Українська мова до цих навчальних закладів не допускалася.

4. Розвиток науки

Наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст. в завжди багатій на таланти Україні з'явилося чимало вчених світового рівня. Початок українського національного відродження спричинив зростання зацікавленості до історії та народної культури. Відтак з'явилося багато історичних, мовознавчих, етнографічних праць. Окрім свого значення як підвалин українського націотворення, вони також стали поштовхом до подальших наукових досліджень.

Розвиток науки потребував створення центрів, які організовували б дослідницьку діяльність, сприяли втіленню досягнень вчених у життя і популяризації їхніх ідей.

Першим науковим центром Наддніпрянської України стало засноване В.Каразіним на Харківщині Філотехнічне товариство (1811–1818 рр.). Попри обмежені через відсутність будь-якої урядової підтримки можливості, товариство зробило досить багато. Його члени популяризували передові методи ведення сільського господарства, нову техніку, сприяли створенню підприємств із переробки сільськогосподарських продуктів. Діяльність Філотехнічного товариства зініціювала появу інших товариств.

Значну роль у розвитку наукових досліджень відіграло Товариство наук при Харківському університеті (1812–1829 рр.). Популяризації поглядів його членів сприяло видання спеціальних періодичних збірників. Проте утиски місцевої адміністрації змусили товариство припинити свою діяльність.

Археологічні дослідження стали головним напрямком діяльності Тимчасового комітету для розшуку старожитностей (1835–1845 рр.), створеного в Києві. Необхідність появи такої установи спричинили важливі археологічні відкриття, зроблені археологами-аматорами у Києві. Під час розкопок тут було знайдено підмурки Десятинної церкви і відкрито руїни Золотих воріт. Тимчасовий комітет узяв під свою охорону ці та інші пам'ятки, встановив контроль над веденням розкопок у місті, ініціював створення Музею старожитностей при Київському університеті. Після ліквідації комітету його повноваження було передано офіційній установі – Тимчасовій комісії для розгляду давніх актів (Київській археографічній комісії) при генерал-губернаторі (1843 р.). За задумом засновників, метою її діяльності було викорінення польських впливів у краї через доведення безпідставності польських претензій фактами з історичного минулого цих земель. Об'єктивно діяльність комісії сприяла вивченню багатьох раніше невідомих сторінок історії України. У складі комісії були М.Максимович, М.Костомаров,

О.Лазаревський та інші відомі вчені. На посаді художника з 1845 р. працював у комісії Т.Шевченко, який замальовував знайдені археологічні пам'ятки. Результатом діяльності комісії стало видання унікального багатотомного зібрання «Архів Південно-Західної Росії».

Дослідження археологічних та історичних пам'яток Північного Причорномор'я і Криму проводило створене 1839 р. в Одесі Товариство історії та старожитностей. Його члени організовували археологічні розкопки античних міст, давніх фортець і курганів. Завдяки зв'язкам членів товариства з ученими з інших країн знання про давню історію українських земель стали відомими в наукових центрах Європи.

Найбільшою культурно-освітньою установою на західноукраїнських землях був заснований 1817 р. поляками **Оссолінеум** (Народний заклад ім. Оссолінських). До його складу входили бібліотека, музей і друкарня. В Оссолінеумі зберігалися численні архіви польських магнатів, колекції археологічних пам'яток, зброї, картин, скульптур тощо. Містились у його зібраннях унікальні документи з історії України, зокрема архіви українських міст, оригінали універсалів українських гетьманів та інші документи. Вивчаючи ці матеріали, історики дізнавалися про маловідомі сторінки минулого України.

5. Наукові відкриття

Перша половина XIX ст. стала періодом вагомих здобутків українських вчених у природничих науках. Спричинили це як потреби розвитку суспільства, так і відсутність перешкод з боку імперських чиновників, які не вбачали небезпеки у діяльності вчених.

Розвиткові астрономії сприяло заснування астрономічних обсерваторій у Харкові (1808 р.), Миколаєві (1821 р.) і Києві (1845). Цікаві спостереження небесних явищ було здійснено професором Харківського університету **Т.Осиповським** (1765–1832). А ще він був визначним математиком і створив тритомний «Курс математики», який протягом кількох десятиліть залишався основним підручником з цієї дисципліни.

Видатну роль у розвитку хімічної науки відіграли праці професорів Харківського університету О.Ходнєєва та М.Бекетова. Чимало наукових праць із ботаніки опублікував М.Максимович. Серед них були підручники для студентів «Основи біології» та «Основи зоології», праці «Роздуми про природу», «Систематика рослин». У своїх працях учений вперше у світі сформував уявлення не лише про еволюційну теорію розвитку органічного світу, а й про клітинну будову організму. Однак відкриття українського вченого не були належним чином поціновані в Російській імперії.

Максимович походив з Полтавщини, з давнього козацького старшинського роду. З дитинства хлопець захоплювався ботанікою, фольклором та українською історією. Юнацькі вподобання визначили коло майбутніх наукових інтересів. Вищу освіту Максимович здобув у Московському університеті. Перші два роки він навчався на філологічному, а два наступні – на природознавчому відділенні. Протягом 1823–1834 рр. Максимович

працював у Москві, провадив науково-педагогічну діяльність. За цей період він опублікував близько 100 наукових праць, які дістали високу оцінку європейського наукового світу. Захоплення природничими науками не заважали Максимовичу думками поринати до рідної землі. Свідченням його туги за Батьківщиною стала поява 1827 р. збірки «Малоросійські пісні». Після відкриття в Києві університету для Максимовича з'явилася реальна можливість повернутися в Україну. «Заснування нового університету, – писав він згодом, – потягло мене непереборною силою туди... де Батьківщина мого роду». У вересні 1834 р. вченого затвердили на посаді ректора Київського університету.

За неповні півтора роки свого ректорства вчений зумів чимало зробити для організації навчання. Проте діяльність Максимовича викликала незадоволення імперських чиновників, і над ученим встановили дріб'язкову опіку. Це змусило Максимовича відмовитися від посади ректора.

Наступні десятиліття свого життя вчений присвятив культурі та історії українського народу. Саме він був ініціатором створення Тимчасової комісії для розгляду давніх актів і підготував її статут. Максимович виступав проти намірів російських чиновників надати діяльності комісії проімперського характеру і використовувати зібрані матеріали для виправдовування національного гноблення українців імперією.

Після виходу у відставку Максимович постійно працював в архівах та бібліотеках. Вислідом цієї праці стали дослідження з історії Києва, Острога, Полтави, Переяслава та інших українських міст. Чимало матеріалів було зібрано вченим з історії Національно-визвольної війни українського народу проти Речі Посполитої в XVII ст., гайдамацького руху, виникнення козацтва. Максимович переклав українською мовою «Слово о полку Ігоревім». Він усіяко пропагував українську мову, підкреслюючи: «Щоб науки зріднилися з розумом народу, треба розробляти їх рідною мовою...»

Не полишав цієї позиції Максимович і під час переслідувань української мови в 60–70-х рр. Він рішуче виступав проти тих, хто заперечував існування української мови. Свою любов до Батьківщини Максимович висловив у поетичних рядках: «Не покину, поки згину, мою Україну!» Цієї клятви визначний український вчений не порушив. Помер Максимович 1873 р. у Києві. За своє життя вчений написав та опублікував понад 260 праць і творів. Гідним ушануванням пам'яті подвижника української науки стало видання його шанувальниками творів Максимовича у трьох томах.

З ініціативи Каразіна протягом 1812–1830 рр. перші метеорологічні станції було відкрито в Харкові, Києві, Миколаєві, Полтаві. За даними їхніх спостережень він уважав за можливе передбачати похолодання, бурі, посухи тощо.

Значну роль у розвитку ботаніки, садівництва та агрономії відіграла науково-дослідна робота в ботанічних садах. Засновувалися ботанічні сади при вищих навчальних закладах. У 1804 р. було закладено найстаріший ботанічний сад Харківського університету. Окрім університетських садів,

велику роботу проводив заснований 1812 р. у с.Нікіта поблизу Ялти Нікітський ботанічний сад. На західноукраїнських землях ботанічний сад існував при Львівському університеті. У садах досліджувалися рослини, вирішувалися практичні завдання з їхньої акліматизації, виведення нових сортів тощо.

Успішно розвивалася медична наука. Фундатором української хірургічної офтальмології став професор Київського університету, один з засновників його медичного факультету **В.Караваєв** (1811–1892). Професор Харківського університету Н.Єллінський написав двотомний підручник з основ хірургії, за яким тривалий час навчалися студенти університетів і медичних академій усієї Російської імперії.

6. Внесок закарпатських вчених у розвиток культури

Національно-культурне відродження, яке розпочалося в Закарпатті наприкінці XVIII ст., стало могутнім поштовхом до розкриття талантів карпатських русинів. У той час чимало українців-русинів дістали можливість здобути освіту. Відтак цього з'явився гурт високоосвічених інтелектуалів, які завдяки своїм здібностям і працьовитості набули освіти в західноєвропейських університетах. Проте можливостей для наукової діяльності на Батьківщині, де тоді ще не було жодного вищого навчального закладу, бракувало, тому їм доводилося шукати праці на чужині. Завдяки науковим здібностям і ґрунтовній освіченості кожен з учених-закарпатців спромігся зробити вагомий внесок у розвиток країни, де працював. Працюючи на чужині, вони ніколи не забували рідного краю і були своєрідними культурними посланцями Закарпаття далеко за його межами.

Велика заслуга у встановленні контактів між талановитою закарпатською молоддю і західноєвропейським ученим світом належала **Івану Форґаші** (1786–1834). Після здобуття богословської освіти в Ужгороді він переїхав до Відня, де став священником церкви св. Варвари. Тут він прилучився до гуртка прихильників ідей слов'янського національного відродження. Форґаші працював над вивченням історії Закарпаття та народної мови. Водночас він докладав зусиль для організації навчання і науково-педагогічної роботи закарпатців у європейських країнах. Завдяки його клопотанню, наприклад, отримав запрошення працювати в Італії вчений-мовознавець історик М.Лучкай.

Наукова діяльність закарпатця Івана Земанчика, видатного фізика і математика, була пов'язана з Львівським і Краківським університетами. Він був професором, деканом і ректором Львівського університету; у Руському інституті при університеті викладав народною мовою студентам-українцям фізику і математику.

Багато вчених-закарпатців поїхали працювати до Російської імперії. Першим сюди прибув Іван Орлай. У Російській імперії Орлай обіймав високі посади, чимало зробив для поліпшення системи медичної освіти. Коли там почали реформувати систему освіти і шукати викладачів для роботи у

новоутворених навчальних закладах, Орлай порадив запросити молодих закарпатських вчених.

Запрошення працювати в Російській імперії отримали три закарпатські професори: **Михайло Балудянський** (1769–1847), **Петро Лодій** (1764–1829), **Василь Кукольник** (1765–1821). Усі вони відіграли значну роль у культурному житті імперії. Обраний директором головного педагогічного інституту в Петербурзі, Кукольник читав курси права, фізики, хімії, сільського господарства. Його лекції слухали і в інших навчальних закладах Петербурга. Поєднував викладання логіки, моральної філософії та права з директорством у Петербурзькому комерційному училищі П.Лодій. Викладав політичні науки перший ректор заснованого в 1819 р. Петербурзького університету М.Балудянський. Нові західноєвропейські ідеї, що їх поширювали закарпатські вчені в імперських навчальних закладах, відчутно впливали на формування поглядів молодих росіян.

М.Балудянський

Михайло Балудянський у своїх лекціях неодноразово засуджував кріпосницькі порядки, рекомендував «відновити природну свободу і природний порядок у суспільстві». Він уважав за необхідне вивільнити селян і надати їм землю у безстрокову оренду. Залишилася неопублікованою чотиритомна праця вченого стосовно способів вивільнення кріпосних селян у Російській імперії.

Коли імперські ідеологи второпали, які «крамольні думки» пропагують запрошені вчені, вони жажнулися. У 20-х рр. розпочалися переслідування за «вільнодумство». Балудянський на знак протесту проти заборони вільно проголошувати свої думки 1821 р. подав у відставку з посади ректора університету.

Окрім Петербурзького університету, «справи про вільнодумство» в середовищі викладачів і студентів виникли також у Харківському

університеті та Ніжинській гімназії вищих наук. До всіх цих «справ» безпосередній стосунок мали закарпатські вчені. Їх звинувачували в тому, що вони «вкорінюють руйнівні ідеї» серед студентів. Лодія та Балудянського називали «породженнями революції та шахраями». Однак закарпатці трималися протягом усього слідства гідно і мужньо. Його вислідом стало усунення закарпатських вчених з усіх посад.

Закарпатці принесли до Російської імперії ідеї, які надихали кращі голови тогочасного західноєвропейського суспільства. Вони намагалися дотримуватися вільного навчання, обміну думками, наукової творчості у той час, коли малоосвічена, брутальна імперська бюрократія всіляко придушувала те, що могло послабити її владу. Внаслідок цього ці люди європейської культури зайшли в суперечність з імперською дійсністю. Та це не применшує значення діяльності закарпатських вчених для поширення європейських ідей у Росії.

Окремо варто відзначити діяльність **Юрія Гуца-Венеліна** (1802–1839). За своє коротке життя він зумів зробити дуже багато. Вирішивши присвятити себе вивченню життя східних слов'ян, він 1825 р. прибув до Москви. Залюбленість в історію закарпатський юнак поєднував з отриманням медичної освіти. Одночасно з закінченням університету він видав двотомну працю з історії болгарського народу «Давні та сучасні болгары». Завдяки цій праці Гуца-Венелін здобув визнання у тогочасному науковому світі. Праця молодого закарпатця, на думку істориків, започаткувала болгарське національно-культурне відродження. На знак пошанування заслуг Гуца-Венеліна у столиці Болгарії м.Софії йому встановлено пам'ятник.

Яскравими зразками класицизму в **архітектурі** кінця 18 ст. – початку 19 ст. є *палац Петра Рум'янцева в Качанівці на Чернігівщині та палац Кирила Розумовського в Батурині.*

*палац Петра Рум'янцева
в Качанівці*

Палац Кирила Розумовського у Батурині – пам'ятка архітектури, що є частиною Національного історико-культурного заповідника “Гетьманська столиця”, споруджений на замовлення самого гетьмана у 1799 – 1803 рр.

Творцями найяскравіших зразків цієї **архітектури** були майстри-іноземці. Група архітекторів (переважно італійського походження) розбудовувала Одесу. На початку століття в Одесі працював майстер **Тома де Томон**, француз з походження, а в Києві — прибулий з Петербурга Варфоломій Беретті. Його будівля Київського університету стала чи не найяскравішою пам'яткою епохи на українському ґрунті.

1809 р. — Оперний театр в Одесі (арх. Тома де Томон)

1823-1824 рр. — пам'ятник А. Рішельє в Одесі (В. Мартос)

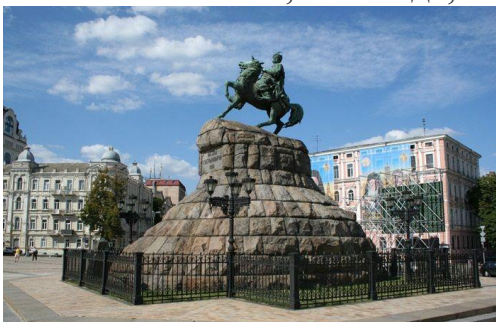
- **1837-1843 рр.** — Київський університет (арх. В. Веретті)

- **1849 р.** — Пам'ятник у Полтаві на честь Полтавської битви

- **1853 р.** — пам'ятник князю Володимирі в Києві (В. Демут-Малиновський, П. Клодт, О. Тон)

- Урочисто відкритий **11 (23) липня 1888 року** на Софійській площі в рамках святкування 900-річчя Хрещення Русі. (проект Михайла Микешина)

- Парк *«Софіївка»* заснований у 1796 році власником міста Умані, магнатом Станіславом Потоцьким та названий на честь його дружини Софії